

i katalogiziranja, problemi publiciranja arhivske građe, kartografska, katarska i tehnička dokumentacija, reprodukcija dokumenata, fon- i fotoarhivi, izgradnja i oprema arhivskih zgrada, konzervacija i restauracija, odnos prema javnosti (korišćenje građe), muzeografija u primjeni kod arhiva te odgojne funkcije arhiva, stvaranje arhivskog kadra i njegov položaj, biografije, nekrolozi i bibliografije o arhivistima, Međunarodni savjet arhiva i međunarodna saradnja arhivista. U bibliografskom svesku br. 1. »Archivum«-a zastupljene su još teme: arhivi naučnih institucija, arhivi za pojedine nauke, arhivi za književnost i umjetnost, arhivi dnevne štampe i redakcija te arhivi u odnosu na službene publikacije.

Sabirajući podatke po pojedinim temama dolazimo do zanimljivih zaključaka za period od 1948—1959. god. Tako možemo ustanoviti da su najviše obrađene teme iz oblasti nauka koje dopunjuju arhivistiku. Po ovim temama slijede radovi o konzervaciji restauraciji te o mikrofilmovanju arhivske građe. Ako pratimo daljnji redosljed po broju bibliografskih podataka, opažamo da teme slijede ovim redom: arhivi i oblast uprave, problemi publiciranja arhivske građe, općenito o arhivima, izgradnja i oprema arhivskih zgrada, privredni arhivi i izvori za ekonomsku povijest. Sa znatno manjim brojem podataka zastupljene su teme: problemi inventariziranja i katalogiziranja te pitanja iz arhivističke teorije i terminologije. Podjednakim brojem radova raspravljena su pitanja stvaranja arhivskog kadra i njegovog položaja. Odbiranj i izlučivanju građe, jednom od najtežih problema arhivske službe, posvećeno je znatno manje radova nego li svim nabrojenim temama iz arhivske teorije i prakse, dok su historiji arhiva dati doprinosi u gotovo istoj mjeri kao problemu odabiranja i izlučivanja građe. Još skromnije su zastupljeni bibliografski podaci u oblasti sređivanja arhivske građe i sistema sređivanja takve građe, a najmanje su obrađene teme o mjesnim i privrednim arhivima te o kulturno-prosvjetnoj funkciji arhiva.

Ako analiziramo bibliografske podatke u drugoj grupi, po pojedinim državama, ustanovit ćemo da je obzirom na radove o arhivskoj građi i o problemima nacionalne arhivske službe najveći broj radova publiciran na području SSSR-a, a manje u USA, Zapadnoj i Istočnoj Njemačkoj, Ujedinjenom kraljevstvu, Francuskoj i Italiji. Poljska, Jugoslavija i Čehoslovačka dolaze u red onih država, koje stoje negdje na sredini tabele po broju publiciranih radova.

Šteta je da arhivsko zakonodavstvo nije našlo više mjesta u bibliografiji, jer nema sumnje da bi bibliografski podaci o tome zakonodavstvu u mnogom doprinijeli razvoju arhivske službe u pojedinim zemljama.

U ovako obilna bibliografija, uglavnom iz perioda od 1948. godine dalje, u međunarodnim okvirima bez obzira na izvjesnu deficitarnost, predstavlja bogatu riznicu iz koje mogu crpiti ideje, iskustva i neka rješenja mnogi arhivi u svijetu. Ona potiče na korisno učenje stranih jezika, stručno usavršavanje naročito mladih kadrova, proučavanje pojedinih dostignuća u arhivskoj teoriji i praksi a onda i na aktiviziranje naših stručnjaka u većoj mjeri u međunarodnoj podjeli rada u oblasti arhivske teorije i prakse.

Dr I. Beuc

GLASNIK ARHIVA I DRUŠTVA ARHIVSKIH RADNIKA BOSNE I HERCEGOVNE.

Sarajevo 1964—1965, IV—V

U četvrtom i petom svesku kao i u prethodnim prilozi su podijeljeni prema tematici koju tretiraju na: I arhivistika i arhivska služba, II članci i rasprave, III građa, IV prikazi i ocjene i V društvene vijesti.

U poglavlju »Arhivistika i arhivska služba« donesen je članak Kasima Isovića »O nekim pitanjima i iskustvima u radu na sređivanju arhivske građe u Arhivu Bosne i Hercegovine« (str. 7—61). Autor nas upoznaje sa općim stanjem i strukturom arhivske građe u Arhivu Bosne i Hercegovine. Kao opću i zajedničku karakteristiku cjelokupne građe ističe masovnost, naročito one građe koja nastaje poslije 1945. godine. Postavlja pitanje vrijednosti novije, a naročito najnovije arhivske građe kao jedinih (isključivih) naučno-istraživačkih izvora i problem škartiranja te građe. Iznosi iskustva i rezultate jednog unutrašnjeg škartiranja. Nadalje autor opisuje način sređivanja arhivske građe u Arhivu Bosne i Hercegovine, obradu arhivske građe — izradu informativnih pomagala. Za efikasnije i brže dovršenje sređivanja arhivske građe autor predlaže angažiranje većeg broja honorarnih saradnika. Zatim opisuje stanje »arhivskih knjiga«. Kao jedan od najvažnijih problema ističe pitanje oštećenja arhivskih knjiga, koje je moguće otkloniti primjenom konzervatorskih i knjigovežačkih zahvata. Kao nedostatak arhivskih knjiga autor ističe njihovu glomaznost i veliku težinu. Privremeno rješenje nalazi u rastavljanju knjiga na manje dijelove, čime bi postale podesnije za rukovanje i njihov vijek trajanja bio bi produžen. Radi česte upotrebe unikata-knjiga, za njihovu zaštitu, predlaže prepisivanje arhivskih knjiga ili prenošenje sadržaja predmetnika i imenika na kartonske listiće. Nadalje nas autor upoznaje sa dva sistema arhiviranja spisa u Arhivu Bosne i Hercegovine: sistem hronološki i sistem predmetnog arhiviranja, koji se zbog korištenja šifara interno naziva »šifarski sistem«. Na kraju daje opis vrlo praktične kartonske kutije za arhiviranje spisa i potrebne informacije sa tehničkim podacima i načinom izrade. Isović ističe da takvu kartonsku kutiju Arhiv Bosne i Hercegovine izrađuje u vlastitoj režiji. Cijena takve kutije iznosi 141 din.

Članak je popraćen nizom zanimljivih fotografija o arhivskoj građi, njenom smještaju i kartonskoj kutiji.

Mitar Papić u svome članku »Arhivski materijali i rukopisi u Narodnoj biblioteci Bosne i Hercegovine« (str. 63—74) dao je detaljan pregled svih dokumenata, rukopisa, bilježaka i ostale građe, koja se nalazi u Narodnoj biblioteci Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Kao jedan od najvažnijih i po obimu i po kulturno-historijskom značaju autor navodi fond »Prosvete« srpskog kulturnog društva. Pored toga pominje i niz drugih značajnih i dragocjenih materijala kao što su: Krišićeva građa, arhivska građa Riste Šušlića (važna za historiju srpskog školstva), pisma književnika, rukopisi neobjavljenih i objavljenih djela naših književnika, rukopisne knjige i dr.

U svome članku »Arhiva Bosanskog vilajeta« (str. 74—84) Hamid Hađibegić osvrnuo se na spise Bosanskog vilajeta koji se nalaze na čuvanju u Orijentalnom institutu u Sarajevu. Ova građa se sastoji od oko dvijesto hiljada dokumenata iz posljednjih 30 godina turske uprave, veoma je raznovrsna i pruža zanimljive i vrlo značajne podatke o ekonomskim, društvenim i političkim prilikama u našim krajevima.

Vjekoslava Hunski u svome članku »Fond časopisa »Nada« (1895—1903) u Arhivu grada Sarajeva« (str. 85—91) daje pregled podataka o tome fondu, koji je od velikog značaja za historiju književnosti i novinarstva u Bosni i Hercegovini. Autor iznosi kratak sadržaj fonda i daje analizu pojedinih važnijih dokumenata.

U svojim napisima Kasim Isović: »Stručni rad u Arhivu Bosne i Hercegovine u 1963. i 1964.« i Hamid Dizdar: »Pregled rada u Arhivu grada Sarajeva«, upoznali su nas sa radom ustanove i ostvarenim rezultatima u 1963. i 1964. godini.

Na kraju poglavlja »Arhivistika i arhivska služba« nalaze se dvije informacije koje su napisali povodom 10-godišnjice osnivanja Arhiva u Tuzli Đorđe Lazarević i Arhiva Hercegovine u Mostaru Hivzija Hasandedić. U navedenim člancima autori daju pregled fondova i zbirki tih ustanova.

Među objavljenim prilogama u poglavlju »Članci i rasprave« naročito je zanimljiv članak dr. Hamdije Kapidžića »Diskusija o državopravnom položaju Bosne i Hercegovine za vrijeme austrougarske vladavine (pokušaji aneksije)«. Autor je na 55 strana obuhvatio diskusije koje su prethodile aneksiji Bosne i Hercegovine do koje je došlo 5. X 1908. Pisac se djelomično koristio materijalima koji se odnose na aneksiju Bosne i Hercegovine iz Kalajevog memoranduma 1882. godine, kao i izvještajem sa ministarske konferencije od 1. XII 1907. Zbog važnosti oba ova dokumenta autor je objavio kao priloge svome članku.

Članak Riste Besarovića »Djelovanje Koste Ugrinića u svijetlu dokumenata austrougarske okupacione uprave u Bosni i Hercegovini« (str. 189—208) prikazuje život i rad Koste Ugrinića, istaknutog političkog radnika u prvoj deceniji austrougarskog upravljanja u Bosni i Hercegovini, te njegov utjecaj na razvoj političke situacije u tim krajevima. Živeći u St. Gradiški dovoljno blizu Bosne K. Ugrinić održavao je vezu između Bosne i drugih naših krajeva, u prvom redu sa Srbijom i Vojvodinom. Bio je bliski saradnik Vase Pelagića.

U svome članku »Vidićeva »Prosvjeta« 1885—1888« (str. 209—228) Todor Kruševac iznosi situaciju u Bosni i Hercegovini poslije okupacije, kao i nastojanje Austrougarske monarhije da učvrsti svoje pozicije u okupiranoj području. Pored niza mjera poduzetih u tome pravcu Austrougarska ulaže napore da pokrene časopise za svaku konfesionalnu grupaciju posebno. Ovi časopisi trebalo je da posluže kao vrlo efikasni instrumenti za političko usmjeravanje pojedinih grupacija u interesu okupatora. Pisac članka prikazuje kako je srpsko građanstvo u Bosni i Hercegovini prozrelo namjere Austrougarske monarhije, te je pružalo otpor za pokretanje takvog lista, koji bi propovijedao lojalnost prema okupatoru. Risto Đ. Besarović odbija da preuzme ulogu urednika ovog lista, kako ne bi iznevjerio nacionalna stremjenja srpskog građanstva u Bosni i Hercegovini. Ne našavši ni jednu drugu ličnost za urednika iz kruga bos. hercegovačkih Srba, austrijske vlasti su povjerile tu dužnost Vojvodaninu Jovanu Vidiću. Autor ističe ulogu Vidića kao urednika prvog srpskog lista »Prosvjeta«, koji je bio lojalan prema okupatoru i kao takav nastojao da udovolji svim zahtjevima Zemaljske vlade.

Hamid Dizdar u svome članku »Češki melograf i slikar Ludvig Kuba i njegov rad u Bosni« (str. 229—239) opisuje život i rad Ludviga Kube koji je proputovao sve slavenske zemlje i »vrlo brižljivo sakupljao sve ono što je u bilo kakvoj vezi s narodnim muzičkim stvaralaštvom«. Naročito se osvrće na njegovo djelovanje u Bosni gdje je »sabrao i predao 1125 napjeva i tekstova«. Tadašnji upravnik Zemaljskog muzeja Kosta Herman omogućio je Kubi da proputuje Bosnu s time da prikupljeni materijal šalje časopisu »Glasnik zemaljskog muzeja«. U nastavcima kroz četiri godine »Glasnik zemaljskog muzeja« objavio je 965 pjesama (popjevki) s tekstovima i notama. Objavljena djela Ludviga Kube su doprinjela proučavanju jugoslavenskog muzičkog folkloru.

Ibrahim Ibrišagić u svome članku »O nekim događajima iz razvitka radničkog pokreta u Banja Luci u periodu 1918—1921« (str. 241—259) ukratko iznosi raspoloženje naroda u Banja Luci u prvim danima po oslobođenju 1918. godine. Posebno prikazuje razvoj radničkog pokreta kao i ulogu i djelovanje komunističke partije u tome gradu u periodu od 1918—1921. godine tj. do likvidacije organizacije komunističke partije u Banja Luci.

U svome članku »Majevički četnici« (str. 261—330) Slavko Mićanović dao je jedno opširnije tumačenje četničkog fenomena kod nas. Objašnjavajući razvoj, širenje i djelovanje četničkog pokreta na Majeveci i u njenoj okolini, pisac navodi kao vrlo pogodne uslove: geofizički položaj, historijske momente, ekonomske, društvene i političke prilike tih krajeva. Citirajući niz izvornih dokumenata autor nam prikazuje organizaciju i djelovanje četničkog pokreta, međusobne odnose, a posebno odnose njihovih komandanata.

U poglavlju »Grada« Rašid Hajdarević je objavio »Jedan popis uhapšenih dužnika u Sarajevu iz godine 1834—1844«, (str. 331-356). Dokumentat je autor preveo s turskog jezika čiji se original čuva u Arhivu grada Sarajeva. Ova grada je važna za društveno-ekonomske prilike toga vremena, jer se u njoj govori o porijeklu povjerilaca, dužnika i jamaca, njihovom socijalnom sastavu i klasnoj pripadnosti kao i o njihovim međuvjerskim odnosima.

Rade Petrović je objavio »Zabilješke dr. Pere Čingrije o Hercegovačkom ustanku (1875—1878)« (str. 357-367) koje je napisao dr. P. Čingrija 1918. godine »prema sjećanjima i dokumentaciji sačuvanoj u njegovom privatnom arhivu«. Zabilješke se odnose na djelovanje dubrovačkog Odbora za pomaganje hercegovačkih ustanika 1875. godine na čijem čelu se u to vrijeme nalazio dr. Čingrija.

Dr. Ilija Kecmanović objavio je pod naslovom »Jedna epizoda iz borbe Bosne i Hercegovine za crkveno-školsku autonomiju« (str. 369-396) memorandum bosanskohercegovačkih Srba ruskome caru iz 1902. godine. Original toga dokumenta je pohranjen u Srpskoj akademiji nauka u Beogradu. To je pismo vođa za autonomnu borbu srpskog naroda u Bosni i Hercegovini upućeno ruskom caru. U njemu se iznose teške prilike srpskog življa u Bosni i Hercegovini i traži se »autonomija bez ikakva utjecaja Austro-Ugarske, na unutar-nju i spoljnu upravu tih zemalja«.

Dr. Hamdija Kapidžić objavio je pod naslovom »Austroougarske centralne vlasti i omladinski pokret u Bosni i Hercegovini neposredno poslije sarajevskog atentata« (str. 397-461) arhivsku građu iz koje se vidi riješenost centralnih austroougarskih vlasti, Zajedničkog Ministarstva financija u Beču i Zemaljske vlade u Sarajevu da svim raspoloživim sredstvima uguše revolucionarni omladinski pokret jugoslavenski orijentirane bosansko-hercegovačke omladine okupljene u pokretu »Mlada Bosna«. Grada je objavljena u originalu — na njemačkom jeziku. Dokumenti su dati hronološki počev od 2 jula do 27 novembra 1914. godine.

U poglavlju »Prikazi i ocjene« dr. Hamdija Kapidžić dao je prikaz studije »Iseljavanje Crnogoraca u XIX vijeku« od dr. Đordije-Đoke Pejovića. Risto Besarović dao je prikaz Kecmanovićeve monografije o Ivanu Franji Jukiću. Kasim Isović je dao prikaze; edicije »Turski izvori za istoriju Beograda« knjiga I, svezak I, od dr. Hazima Šabanovića, te stručnog časopisa »Arhivist« — Organ Saveza društava arhivista Jugoslavije, br. 1-2, 1964. Beograd i stručne publikacije »Radovi« — Filozofskog fakulteta u Sarajevu, knjiga I, Sarajevo 1963. Hamid Dizdar nas informira o knjizi regesta »Dokumenti o radničkom pokretu u Bos. Krajini 1919—1941«, izdanje Arhiva Bosanske Krajine. Nadalje je dao prikaz slijedećih časopisa: »Arhiv PTT« Beograd pod naslovom »Jedna zanimljiva publikacija posvećena istoriji pošta i poštanske službe kod nas« — kao i prikaz časopisa »Arhivist« za 1963. g. i »Arhivski vjesnik« IV-V sv., 1961—1962.

U poglavlju »Društvene vijesti« naći ćemo »Izvještaj o radu Društva arhivista Bosne i Hercegovine u periodu od 1962—1964. godine« i izvještaj sa »Savjetovanja i V. redovne skupštine Saveza društava arhivista Jugoslavije«.

M. Knopfmaher

Rudolf Taš, REGISTRATURA, ARHIVA I BRZO RJEŠAVANJE POSTE

Zagreb 1964, Izd. »Informator«

O registraturi i registraturnom poslovanju malo se kod nas pisalo. O ovom predmetu pisalo se fragmentarno i usput pišući o organizaciji, racionalizaciji i tehnici administrativnog (kancelarijskog) poslovanja i razvijanju dokumentacione i informativne službe.